

Ahmed Bâdi Efendi

Hattatlığı yanında şairliği de bulunan Ahmed Bâdi Efendi'nin çoğu yazma eserlerden meydana gelen 1000 ciltlik kütüphanesi, ölümünden sonra oğlu Fâik Bey tarafından Edirne Selimiye Kütüphanesi'ne bağışlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed Bâdi Efendi, *Riyâz-ı Belde-i Edirne*, Edirne Selimiye Ktp., nr. 2315/1-3, III, 607; *Osmanlı Müellifleri*, III, 31-32; Rifat Osman, *Edirne Rehnümâsi*, Edirne 1336/1920, s. 98; Babinger (Üçok), s. 422; O. Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, İstanbul 1939, s. 169-170.

ERKUT GÜNGÖR

AHMED el-BÂTIRKÂNİ

(bk. BÂTIRKÂNİ).

AHMED el-BEDEVİ

(أحمد البدوي)

Ebü'l-Fityân Ahmed b. Ahmed b. İbrâhîm el-Fâsî et-Tantâvî el-Bedevî (ö. 675/1276)

Kuzey Afrika ve Mısır'ın en büyük velisi olarak kabul edilen mutasavvıf, Bedeviyye tarikatının kurucusu.

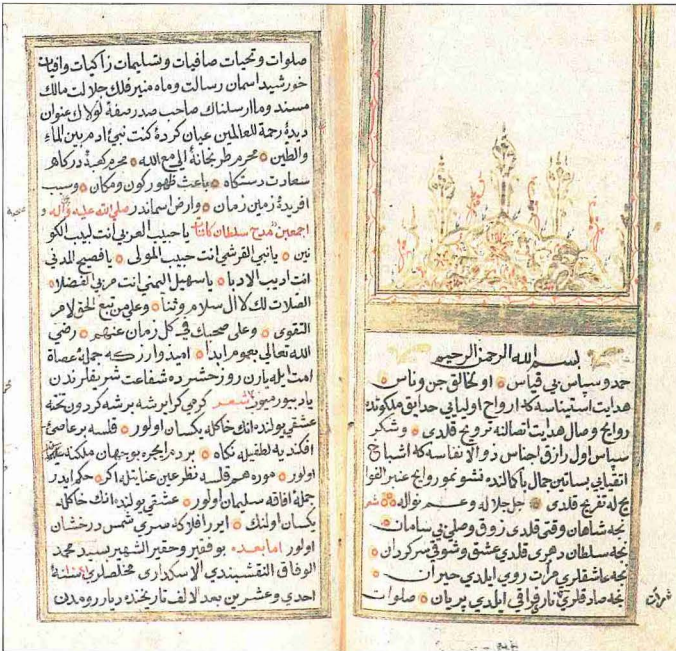
Milâdî 692 yılında Arabistan'da çıkan karışıklıklar üzerine Fas'a göç eden bir aileye mensuptur. 596'da (1200) Fas'ta doğdu. Yüzünü Afrika bedevileri gibi örttüğü için el-Bedevî, cesur ve atılan bir genç olduğu için de el-Attâb ve Ebü'l-Fityân lakaplarıyla tanındı. Küçük

yaşta ailesiyle birlikte hacca gitti. Mekke'de iken babası vefat etti. Gençlik döneminde zâhîrî ilimlerle meşgul oldu. Kur'an-ı Kerim'i ezberledikten sonra kıraat ilmine ilgi duydu ve Kur'an'ı kırâat-ı seb'â* üzere okumayı öğrendi. Daha sonra fıkıh tahsil etti, özellikle Şâfiî fikhında derinleşti. 1230 yılına doğru dinî-ruhanî hayatında birtakım değişiklikler oldu. İnsanlardan uzaklaşarak dünya kelâmı etmemeye ve meramını işaretle anlatmaya başladı. Üç defa ardarda gördüğü rüya üzerine, Abdülkâdir-i Geylânî ve Ahmed er-Rifâî'nin kabirlerini ziyaret etmek maksadıyla, büyük kardeşi Hasan ile birlikte Irak'a gitti. Bu arada Hallâc-ı Mansûr, Adî b. Müsâfir gibi meşhur sûfîlerin kabirlerini de ziyaret etti. Bu ziyaretler onun ruhanî hayatını geliştirdi. Irak'tan Mısır'a döndükten sonra 634'te (1236-37) Tanta'ya yerleşti. Burada, kendisine kırk yıl hizmet edecek ve ölümünden sonra da yerine geçecek olan Abdül'âl b. Fakîh ile karşılaştı. Hayatının geri kalan kısmını Tanta'da geçirdi ve 12 Rebülevvel 675'te (24 Ağustos 1276) burada vefat etti.

Ahmed el-Bedevî'nin riyâzet hayatının en dikkat çekici tarafı, dama çıkıp (sütüh) saatlerce hareketsiz bir şekilde, gözleri âdetâ iki kor parçası haline gelinceye kadar güneşe bakmasıdır. Bedeviyye tarikatının Sütühiyye olarak da anılmasının bir sebebi de budur. Kaynakların ifadesine göre, on iki yıl süren bu riyâzet döneminde müridlerini nazar* ve teveccüh* ile terbiye etmiştir. Batılı araştırmacılar Bedevî'nin zühd hayatı ile Brahmanizm-Budizm arasında ilişki kurmaya çalışırlar. Birçok sûfi gibi o da zaman zaman düşünce ve davranışlarından dolayı tenkit edilmiştir. Fakat muarızları olan İbn Dakiku'l-İd ve İbn Lebbân gibi bazı din âlimlerinin daha sonra ona karşı tavırlarını değiştirdikleri görülmektedir.

Kaynaklar, Ahmed el-Bedevî'nin doğum yıldönümünün törenlerle kutlandığını, yılda üç defa onun için mevlid okunduğunu, fakat bazı âlimlerin ve devlet adamlarının baskısı ile zaman zaman bu törenlerin yapılmadığını haber verir. Bunun yanı sıra Melik Baybars'ın da ona aşırı sevgi beslediği rivayet edilmektedir. Sultan Kayıtbay da Bedevî'nin türbe ve makamını tamir ettirip genişletmiştir. Bu yakın ilgi sebebiyle, Bedevî dergâhında halife olan kişi uzun yıllar Memlûk sultanlarının merasim alaylarında özel bir yere sahip olmuş-

Eserleri. Ahmed Bâdi Efendi asıl şöhretini Edirne üzerine yazdığı eserlerle kazanmıştır. En ünlü eseri olan üç ciltlik *Riyâz-ı Belde-i Edirne*'de Edirne tarihi, âbideleri ve meşhurları hakkında bilgi verilmektedir. Müsveddasi Edirne Selimiye Kütüphanesi'nde (nr. 2315/1-3) bulunan eserin temiz çekilmiş nüshası İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndedir (nr. 10391-10293). Kitap, Edirne hakkında yegâne kaynak durumundaki Hibrî Abdurrahman Efendi'nin *Enîsü'l-müsâmîrîn* adlı eseri yer yer tashih edilerek eksiklikleri giderilmek suretiyle hazırlanmıştır. *Devâyiḥ-i Vilâyet-i Edirne* adlı diğer eseri ise Edirne vilâyetine bağlı yerlerden bahseder. Yazma halindeki diğer eserleri ise şunlardır: *Armağan* (manzum ve mensur atasözleri); *Masâdur-ı Lisân-ı Fârisî* (Türkçe'den Farsça'ya, Farsça'dan Türkçe'ye olmak üzere masdarları göstermektedir); *Divan*; *Tavzihu'l-ebvâb alâ teshîli'l-hisâb*.

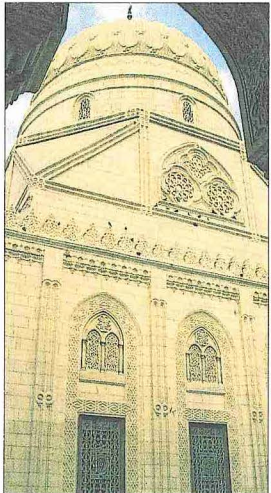
Ahmed el-Bedevî'nin *Eurâd*'inin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., H. Hüsnü Paşa, nr. 587)

tur. Tanta'da Sultan Kayıtbay devrinde Ahmed el-Bedevisi adına tesis edilen ve Nizamiyye, Müstansiriyye ve Ezher medreselerinin bir örneği olan Ahmediyye Medresesi'nden Memlükler ve Osmanlılar devrinde birçok âlim yetişmiştir.

Bedevi'nin tarikat silsilesi, Şeyh el-Berrî ve Ebû Nuaym el-İsfahânî yoluyla Ahmed er-Rifâ'îye ulaşıyorsa da onu Ebû'l-Hasan eş-Şazeli'nin müridi kabul edenler de vardır. Bundan dolayı Bedeviyye Şazeliyye'nin bir kolu olarak değerlendirilmiştir. Bazı kaynaklarda Ahmed el-Bedevisi ile Ahmed Yesevî birbirine karıştırılmaktadır. Aziz Mahmud Hüdâyî *Vâkıât* adlı eserinde Ahmed el-Bedevisi ile Hacı Bektâş-ı Velî arasında vuku bulan kerametlerden bahseder.

Bedevi'nin Kuzey Afrika ve özellikle Mısır'ın dinî-tasavvufî hayatında derin izleri olduğu gibi tasavvuf tarihi içinde de önemli bir yeri vardır. Tasavvuf ehli onu Abdülkâdir-i Geylânî, Ahmed er-Rifâ'î ve İbrâhîm ed-Desûkî ile birlikte "ektâb-ı erbaa"dan biri olarak kabul eder. Bedevi Mısır halkı tarafından aynı zamanda büyük bir kahraman ve kurtarıcı olarak tanınmış, hristiyanların elinden müslümanları kurtardığına inanıldığı için "müctübü'l-üsârâ min bilâdi'n-nasârâ" lakabını almıştır. Ayrıca Bedeviyye tarikatı mensuplarının Haçlılar'a karşı verdikleri çetin mücadele de bilinmektedir.

Bedevi hakkında çağdaş yazarlardan İbrâhîm Ahmed Nüreddin *Hayâtü es-Seyyid el-Bedevisi* (2. bs., Tanta 1369), Muhammed Fehmî Abdüllatif *es-Seyyid el-Bedevisi* (Kahire 1367/1948) ve Saîd Abdülfettâh Âşûr da *es-Seyyid Ahmed el-Bedevisi* (Kahire 1967) adlı birer

Ahmed el-Bedevisi'nin türbesi - Tanta / Mısır

eser kaleme almışlardır. Abdülhakîm Kâsım, *Eyyâmü'l-insân* adlı romanında Mısır'da hâlâ yaşayan Bedeviyye kültür ve tesirlerinin ruhi ve içtimalî bir tahlilini yapmıştır.

Eserleri. 1. *Evrâd*. Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Hasan Hüsnü Paşa, nr. 587) bir nüshası vardır. 2. *Şalavât*. Bu risâle Abdurrahman b. Mustafa el-Ayderûsî tarafından *Fetħu'r-rahmân* adıyla şerhedilmiştir. 3. *Veşâyâ*. Bedevi'nin halifesi Abdül'âl'e hitaben söylediği nasihatlerden meydana gelir. Allah aşkı, gece ibadeti, zikir, vecd, ahlâk, dervişlik âdâbı, tefekkür, zühd, tövbe ve sabrın hakikati gibi konulara temas edilmiştir. Eserin bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Şehid Ali Paşa, nr. 1397) bulunmaktadır. Bedevi'nin bazı şiirleri aynı kütüphanedeki (Tahir Ağa, nr. 421) bir mecmuada yer almaktadır (ayrıca bk. BEDEVİYYE).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Tağrîberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, Kahire 1348/1929, VII, 252; Süyûtî, *Hüsnü'l-muħâdara*, I, 521-522; Şarânî, *et-Tabakât*, I, 158; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, V, 345-346; İbnü'l-Mülâkkin, *Tabakâtü'l-evliyâ*², s. 422-423; Harîrîzâde, *Tibyân*, I, 43; Muhammed Veffâk en-Nakşibendî, *Terceme-i Menâkıb-ı Seyyid Ahmed Bedevî*, Süleymaniye Ktp., H. Hüsnü Paşa, nr. 587; Muhammed Saîd, *ed-Dürrü'l-manzûm*, Süleymaniye Ktp., Tahir Ağa, nr. 421; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, I, 219-223; Şeyh Abdüssamed Zeynüddin, *el-Cevâhirü's-seniyye fi'n-nisbe ve'l-kerâmâti'l-Ahmediyye*, Kahire 1277; Ahmed Hilmi, *Hadîkatü'l-evliyâ*, İstanbul 1318, s. 4-24; Nebhânî, *Kerâmâti'l-evliyâ*², I, 309-312; Brockelmann, *GAL*, I, 586-587; Mahmüd Fehmî Abdüllatif, *es-Seyyid el-Bedevisi ev devletü'd-Derâvişe*, Kahire 1367/1948; İbrâhîm Ahmed Nüreddin, *Hayâtü's-Seyyid el-Bedevisi*, Tanta 1369; Saîd Âşûr, *es-Seyyid Ahmed el-Bedevisi, şeyhun ve şarîkatün*, Kahire, ts. (Dârü'l-Kütübü'l-Arabî); Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'elîfîn*, I, 314; Ziriklî, *el-A'lâm*, I, 170; Köprülü, *İlk Mutasavvıflar* (2. bs. Ankara 1966), s. 108-111; Abdülhalîm Mahmüd, *es-Seyyid Ahmed el-Bedevisi*, Kahire 1389/1969; Suâd Mâhir Muhammed, *Mesâcidü Mısr ve evliya'üha's-şâlihün*, Kahire 1976, II, 301-305; Âmir en-Neccâr, *et-Turuķu's-şüfiyye fi Mısr*, Kahire 1983, s. 159-192; Mücâhid Tevfik, "Meşihatü 'ulemâ'i'l-Câmi'i'l-Ahmediyye", *Mecelletü'l-Ezher*, LVI/6, Kahire 1983; K. Vollers, "Ahmed Bedevî", *IA*, I, 176-180; a.mlf.—E. Littmann, "Ahmad al-Badawî", *EI*² (Fr.), I, 289-290.

MUSTAFA KARA

AHMED BEDEVİ KÜLLİYESİ

(bk. SEYYİD AHMED BEDEVİ KÜLLİYESİ).

AHMED BEY

(1806-1855)

Osmanlı Devleti yönetimindeki Tunus'ta 1705-1881 yılları arasında hüküm süren Hüseyinî hânedanının onuncu beyi (1837-1855).

Osmanlı hâkimiyetine karşı çıkması ve ülkesinde Batılılaşma hareketini başlatması ile tanınır. Babası Mustafa Bey'in ölümü üzerine 1837'de bey oldu. Beyliğinin ilk on yılında Osmanlı yönetimi ile münasebetleri iyi gitmedi. Trablusgarp'ta hâkimiyetini yeniden güçlendirmiş olan Osmanlı Devleti'nden çekindiği için, Cezayir'e yerleşmiş bulunan ve Afrika'da Türk nüfuzunu istemeyen Fransız yönetimi ile ilişkilerini geliştirmeye çalıştı. Ülkesini askerlik, idare ve eğitim alanlarında Avrupa tesirinde modernleştirmeye gayret etti; köle ticaretini yasakladı ve bir müddet sonra da köleliği tamamen kaldırdı (1846). Fransızlar'ın Tunus'ta okul açmalarına izin verdi; ayrıca eğitim için Avrupa'ya öğrenci gönderdi. Düzenli ve kuvvetli bir ordu ve donanma kurmak gayesiyle Fransa'dan subay ve uzmanlar getirtti, aynı zamanda bir askerî okul açtırdı. Orduda askerlerin sayısını beş binden yirmi bine çıkardı ve askerî Avrupa tarzında giydirdi. Dışarıdan on iki gemilik bir filo satın aldı. Ayrıca gemi inşası için bir tersane kurdurduysa da bundan başarılı bir sonuç alınamadı.

Ahmed Bey'in yönetimindeki Tunus ile Fransa arasında her alanda ilişkiler geliştirildi. Fransa Tunus'un bağımsızlığı konusunda ona destek sağladı. Nitekim Osmanlı hâkimiyetini güçlendirmek için İstanbul hükümetinin Kaptan Tâhir Paşa kumandasında Tunus'a gönderdiği bir donanma, Fransa'nın Ahmed Bey'e bir donanma ile yardım göndermesi üzerine geri çekilmek zorunda kaldı (1839). Bu olaydan sonra Ahmed Bey'in İstanbul'a yaptığı müracaat kabul edilerek kendisine paşalık ve Tunus beyliği verildi. Ancak Osmanlı Devleti'nin Tunus üzerindeki hâkimiyetini bir defa daha teyit için 1842'de Tunus'a yıllık vergi almak üzere gönderdiği memur eli boş çevrildi. 1846'da İstanbul hükümeti nezdindeki Avusturya büyükelçiliği tarafından Tunus'a gönderilen başkonsolosu reddeden Ahmed Bey, bağımsızlığını elde ettikten sonra 1848'de bizzat Avusturya hükümeti tarafından gönderilen konsolosu kabul etti.